

व्यतोपाते दिनक्षये । शुक्लपक्षे तृतीयायासुपराने शशि-
क्षये । विवाहोत्सवयज्ञेषु द्वादश्यामथ वा पुनः ।
शुक्लायां पञ्चदश्यां वा पुन्यर्क्षे वा विधानतः । धान्यशै-
लादयोऽपि देयाः शास्त्रं विजानता इत्युपक्रमे ।
“अतः परं प्रवक्ष्यामि तिनशैलं विधानतः । यत्प्रदाना-
न्नरोयाति विष्णुलोकं सनातनम् । उत्तमो दशभिर्द्रोणै-
र्मध्यमः पञ्चभिः स्मृतः । त्रिभिः कनिष्ठो विप्रेन्द्र ! तिल-
शैलः प्रकीर्तितः । पूर्ववत्पारान् सर्वान् यिष्कम्भा-
नमितोगरीन् । दानमन्त्रान् प्रवक्ष्यामि यथावन्नुनि-
पुङ्गव ! । यस्मान् मधुमधे विष्णोर्देहस्तेदसद्वद्वाः ।
तिलाः कुशाश्च मायाश्च तस्माच्छत्रो भवत्विह । हव्ये
कव्ये च यस्माच्च तिला एवाभिरक्षणम् । भवादुद्धर शैलेन्द्र !
तिलाचल ! नमोऽस्तु ते” । इत्यामन्त्र्य च यो दद्यात्
तिलाचलमनुत्तमम् । स वैष्णवं पदं याति पुनरावृत्तिदुर्ल-
भम् । दीर्घायुष्यं समाप्नोति पुत्रपौत्रैश्च भोदते । पितृ-
भिर्देवगन्धर्वैः पूज्यमानो दिवं व्रजेत्” मत्स्यपुं ८६ अ० ।
यिष्कुम्भरूपतिलाचलस्तु यथा । “पश्चात्तिलाचलमनेकमुग-
म्विपुष्पसौवर्णपिप्पलहरिणमयहंसयुक्तम् । आकारयेद्-
जतपुष्पवनेन तद्वज्रान्वितं दक्षिणतोदसरस्तथापि”
मत्स्यपुं ८२ अ० ।

तिलस्त्रेह पुं ६ त० । तैले शब्दार्थकः । [राजनि० ।
तिलाद्वितदल पुं तिलेनाद्वितं दलमस्य । तैलकन्दे
तिलाद्र न० तिलमिश्रितमक्षं शा० त० । तिलमिश्रितेऽक्षे क्षरे
हेम० । [जीरके शब्दार्थकः ।

तिलापत्या स्त्री तिलस्येव क्षुद्रः अपत्यं वीजमस्याः । कण-
तिलित्स पुं तेजनं तिलिर्गतित्तं त्वरति कृद्गना गच्छति
त्वर-ड । अजगरे सर्पभेदे अमरः स्त्रियां जातित्वात् ङीप्
तिलीत्तमा स्त्री अप्सरोभेदे “तिलोत्तमा नाम पुरा व्रज्जणो
योषिदुत्तमा । तिलं ससृज्ज्वा रत्नानां निर्मिता
शुभा” भा० अतु० १४१ अ० । तस्यास्तथानामकरणं यथा
“तिलं तिलं समानीय रत्नानां यद्विनिर्मिता । तिलोत्तमेति
तत्तस्या नाम चक्रे पितामहः” भा० आ० २११ अ० ।

तिलोदक न० तिलमिश्रितसुदकम् शा० त० । तिलमिश्रिते
उदके “तेषां दत्त्वा तु हस्तेषु सपत्नित्वं तिलोदकम्”
मनुः “बलिं भिक्षां तथाऽप्यञ्च पितृणाञ्च तिलोदकम्”
भा० अतु० १२६ अ० । “आवाहयिष्ये तान् सर्वान्
दर्भश्रे तिलोदकैः” वायुपुं ।

नतिलीन्द्र पुं न० तिलमिश्रितः द्योदनः । क्षरे चारा० ।

“उद्धिता मे पण्डिता जायेत सर्वमायुरियादिति तिलौ-
दनं पाचयित्वा” शत० ब्रा० १४१८।४।१६ । “तिलमिश्रमो-
दनं क्षरमित्यर्थः” भा० ।

तिल्पिञ्ज पुं तिल+पिञ्ज-वेदे ङिञ् । वन्ध्यतिले “इषीकां
जरतीमिवा तिल्पिञ्जं दण्डनं नडम्” अथ० १०।२।१४।
तिल्य न० तिलानां भवनं चोत्तमं यत् १। तिलभवनयोग्ये चोत्ते
तिलाय हितं यत् । २ तिलहिते त्वि० ।

तिल्ल गतौ भ्वा० पर० सक० सेट् । तिल्लते अतिल्लोत् । तितिल्ल ।
तिल्व पुं तिल-क्षेप्ते “उत्त्वादयश्चेति” उणा० नि० १।लोप्ते
अमरः २ श्वेतलोप्ते सुभूतिः ३ रक्तलोप्ते क्षीरस्वामी स्वार्थे
क । तत्पार्थे राजनि० । “न्यग्रोधाश्च तिल्वकहरिद्रुस्फु-
र्जविभीतकपापनामभ्यश्च” कात्या० श्रौ० २।१।२० । “तिल्वकः
तिणिशः” कर्कः ।

तिल्विल त्वि० तिल-क्षेप्ते वा० कृतिलुः क्षिप्त्वा इलामूर्धिर्यस्मिन् ।
देवयजने स्थाने “भद्रे चोत्ते निर्मिता तिल्विले वा” कृ० ५।
६२।७ “है व तिष्ठ निर्मिता तिल्विलास्ताभिरावर्ती
मध्ये पौषस्य तिष्ठन्तीम्” आ० गृ० २।८८ । “तिल्व-
लायध्वसुषो विभातीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः”
कृ० ७।७८।५ । “तिल्विलाध्वं तिलुरिला भूमिर्यस्य तत्
कुरुत” भा० ।

तिष्ठद्गु अव्य० तिष्ठन्त्यो गावो यस्मिन् काले तिष्ठद्गु प्रभृतित्वात्
नि० अव्ययीभावः । दोहनकाले “आ तिष्ठद्गु जपन्
सन्ध्यां प्रक्रान्तामायतीगवम्” भट्टिः ।

तिष्ठद्गुप्रभृति न० अव्ययीभावे निपातनाङ्गशब्दसमूहे स च
गणः पा० गणसू० उक्ते यथा

“तिष्ठद्गु बहद्गु आयतीगवम् खलेयवम् खलेद्रुसम्
लूनयवम् लूयमानयवम् पूतयवम् पूयमानयवम् संहृत-
यवम् संहृत्यमाणयवम् । संहृतवुसम् संहृत्यमाण-
वुसम् समभूमि समपदाति सुषमम् विषमम् । दुःसमम्
निषमम् अपसमम् आयतीसमम् प्रौढम् पापसमम्
पुण्यसमम् प्राह्व्यम् प्ररथम् प्रवृत्तम् प्रदक्षिणम् अपर-
दक्षिणम् सम्प्रति असम्प्रति इच्छप्रत्ययः समासान्तः” ।

तिष्ठद्वीम स्त्री तिष्ठता होमो यत् । यजतिरूपे यागभेदे
“यजतिजुहोतीनां को विशेषः” कात्या० श्रौ० १।२।५
“यजतीनां यागानां जुहोतीनां होमानां च परस्परं
को विशेषः को भेद इति प्रश्नः । तत्र यजतीनां विशेष-
माह कर्कः “तिष्ठद्वीमा वषट्कारप्रदाना याज्यापुरो-
ऽनुवाक्यावन्तो यजतयः” ६ । उच्यन्त इति शेषः । “तिष्ठता